

2012-12-10
1 (31)
2012:279

Delrapportering av uppdrag om gymnasieskolreformens lokala förankring

- Introduktionsprogrammen

U2012/3589/S

Härmed redovisas del av uppdrag 24 givet i regleringsbrev för budgetåret 2012 avseende Statens skolverk.

Sammanfattning

Skolverket har fått i uppdrag att löpande följa upp och analysera den reformerade gymnasieskolan. Olika delar av uppföljningen är utformade i delprojekt, som samlas under ett gemensamt projekt, gymnasieskolreformens lokala förankring. Uppdraget ska redovisas årligen till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 1 oktober. I uppdragsbeskrivningen framgår att introduktionsprogrammen särskilt ska belysas. Föreliggande promemoria är den första delrapporten från delprojektet som belyser introduktionsprogrammen.

För att få en uppfattning av hur reformerna tagits emot är det viktigt att få en inblick i den lokala förankringen. Resultaten i denna delrapportering bygger därför på en mindre fallstudie med fokus på den lokala implementeringen. Detta har syftat till att dels ringa in frågeområden som vi bör gå vidare med i kommande uppföljning, dels få indikationer om vad Skolverket behöver utveckla för stöd i arbetet gentemot kommuner och skolhuvudmän. Med detta formativa syfte har metoden här varit att genomföra intervjuer i ett begränsat urval av kommuner. Detta innebär att delrapporteringens resultat inte ger en nationell bild av reformens implementering men ger goda underlag inför Skolverkets kommande arbete.

Till att börja med presenteras tillgänglig officiell statistik över elever på introduktionsprogrammen från det första läsåret med gymnasiereformen vilken jämförs med statistik över eleverna på individuella program. Avsikten har också varit att analysera statistikbehovet samt utreda möjligheterna till fördjupade statistiska analyser på nationell nivå, vilket presenteras i slutet av promemorian. Detta omfattar en beskrivning av hur officiell statistik kan användas i kommande uppföljningar. Därutöver har möjligheten att erhålla uppgifter från CSN:s elevregister utretts. Under förutsättning att resurser tillåter det, kan uppgifterna användas för att beskriva elevströmmar under pågående läsår för 2011/12 samt 2012/13.

Beskrivningen av introduktionsprogrammen har främst erhållits av fallstudier. Mer precist beskrivs hur introduktionsprogrammen organiseras och hur implementeringen av gymnasiereformen fungerat, både övergripande och på programnivå.

Av intervjuerna framgår att kommunerna söker olika vägar för att få till en fungerande verksamhet kring de olika introduktionsprogrammen. En del kommuner har kommit längre än andra. Programmen organiseras olika beroende på kommun.

Att eleverna på introduktionsprogram läser integrerat med elever på nationella program är en förutsättning för att eleverna på introduktionsprogram ska göra en övergång till nationella program under läsåret. Samtidigt finns en osäkerhet över när eleverna på introduktionsprogrammen kan få en plats på det nationella programmet. Huvudmännens möjligheter och begränsningar att erbjuda integrerad läsning med nationella program samt förutsättningar och svårigheter för eleverna att byta till ett nationellt program under pågående läsår bör därmed belysas ytterligare.

Introduktionsprogrammen är avsedda för elever som inte är behöriga eller behöver skaffa sig en specifik behörighet. Övriga elever kan bli antagna till yrkesintroduktion eller individuellt alternativt om huvudmannen bedömer att det finns synnerliga skäl. Bedömningen av vad som avses med synnerliga skäl i 17 kap. 11§ skollagen (2010:800) tolkas restriktivt av majoriteten av de intervjuade. De kräver andra skäl än avbrutna studier från nationella program för att få en plats på ett introduktionsprogram. Andra tolkningar av synnerliga skäl förekommer också. I några kommuner innebär avbrott synnerliga skäl. Vid denna tolkning förutsätter de att skolan gjort allt för att eleven inte ska avbryta studierna. Avhoppet från nationella program är nu färre, menar många kommuner. Detta kommer vara möjligt att utläsa av den officiella statistiken framöver.

Implementeringen av gymnasiereformen bör belysas ytterligare i kommande uppföljning. Detta eftersom många av de intervjuade menar att de inte har förändrat sin verksamhet särskilt mycket i och med reformen. Detta kan bero på att de arbetat i linje med reformen redan innan, men kan även tyda på svårigheter att ändra verksamheten. Det är svårt att erbjuda individanpassad undervisning, menar de intervjuade. Bland annat är det svårt att få ihop det med lärarresurser men även vid önskemål om ett mindre vanligt ämne eller en kurs som inte erbjuds på skolan eller i kommunen.

Skolverket behöver stärka sitt stöd angående introduktionsprogrammen. Detta gäller exempelvis tillämpningen av synnerliga skäl, vad som avses med motivationsinsatser och hur de kan arbeta för att stödja elevens kunskapsutveckling utöver ämnes- och kursläsning. Det behöver även tydliggöras i vilken mån elever på introduktionsprogram har rätt att få sina behov tillgodoseda när det gäller läsning av

gymnasiekurser och integrering på nationella program. Möjligen behövs mer stöd angående praktik, arbetsplatsförlagt lärande och annan yrkesinriktad utbildning.

Eftersom fallstudierna omfattar elva av landets 290 kommuner, är resultaten inte generaliserbara till hela riket. Kommande uppföljning av introduktionsprogrammen kan bygga vidare på resultaten av fallstudierna och genomföras i större omfattning. Framtida utvärderingar av introduktionsprogrammen måste även undersöka om eleverna går vidare till arbetslivet. Fallstudierna i denna undersökning har berört övergången till nationellt program, men då syftet med introduktionsprogram är att eleverna går vidare till studier eller arbetsliv måste även det senare syftet utredas.

Inledning

För närvarande befinner sig gymnasieskolan i ett reformskede med en ny skollag, och en ny gymnasieförordning som gäller för de elever som började gymnasieskolan läsåret 2011/12. I och med gymnasiereformen gäller i högre grad samma villkor för alla huvudmän, exempelvis gäller en ny programstruktur med 18 nationella program. Syftet var att göra utbildningsutbudet mer enhetligt. Programmen är förknippade med olika behörighetsregler, examensmål och programstrukturer. Det finns 12 yrkesprogram och 6 högskoleförberedande program. Utbildningar som avviker från den nationella programstrukturen är särskilda varianter, riksrekryterande utbildningar och nationellt godkända idrottsutbildningar.

I och med gymnasiereformen har det tidigare *Individuella programmet* (IV) på gymnasieskolan avskaffats och ersatts med fem nya så kallade *Introduktionsprogram* (IM). Introduktionsprogrammen har införts för att skapa tydligare utbildningsvägar som bättre möter elevernas behov och programmen syftar till att ge eleverna en grund för vidare studier eller arbetsmarknaden.

Före reformen gällde att alla elever som avslutat grundskolan skulle erbjudas en gymnasieutbildning av sin hemkommun. Detta gäller fortfarande, men tidigare var kommunen skyldig att erbjuda elever en plats på det individuella programmet om de inte tagits in på en gymnasieutbildning eller om de avbrutit sina studier. Introduktionsprogrammen är avsedda för elever som inte är behöriga eller behöver skaffa sig en specifik behörighet. Exempelvis kan elever som är behöriga till yrkesprogram läsa för att bli behöriga till ett högskoleförberedande program. Detta innebär att några av de elevgrupper som tidigare sökt sig till eller blivit erbjuden plats på individuella programmet inte längre har något alternativ i de nya introduktionsprogrammen. Detta gäller elever som är behöriga men ändå inte kommit in på ett program de sökt, eller elever som avbryter studierna under terminen och inte anses ha synnerliga skäl för att få en plats på ett introduktionsprogram.

Samtidigt är intentionen med reformen att utbildningsvägarna ska bli tydligare och möta elevens behov i större utsträckning för att eleverna ska kunna gå vidare till nationella program eller ut i arbetslivet. De fem nya programmen är preparandutbildning, programinriktat individuellt val, yrkesintroduktion, individuellt alternativ

och språkintröduktion. De olika programmen har olika syften och vänder sig till olika elevgrupper.¹

Syftet med *preparandutbildningen* (IMPRE) är att elever som ej är behöriga ska uppnå behörighet till ett visst nationellt program inom ett år. Studietiden får förlängas om eleven har synnerliga skäl. Eleverna läser grundskoleämnen och gymnasiekurser, och programmet utformas för en enskild elev. Utbildningen inrättas inte i förväg, och kan inte sökas. Kommunen är skyldig att erbjuda preparandutbildning.

På *programinriktat individuellt val* (IMPRO) ska eleven få en utbildning som är inriktad mot ett nationellt yrkesprogram och de ska så snart som möjligt antas till det programmet. Eleverna läser de grundskoleämnen de saknar för behörighet till ett yrkesprogram. Kurser från ett nationellt yrkesprogram och arbetsplatsförlagt lärande ska också ingå i utbildningen. Huvudmän som erbjuder yrkesprogram får även anordna programinriktat individuellt val inriktat mot yrkesprogrammen de erbjuder. Utbildningen erbjuds för en grupp och är sökbar och är det enda introduktionsprogrammet som har antagningskrav.²

Yrkesintroduktionen (IMYRK) syftar till att ge eleven en yrkesinriktad utbildning som underlättar för dem att etablera sig på arbetsmarknaden eller leder till studier på yrkesprogram. Utbildningen ska huvudsakligen innehålla yrkesinriktad utbildning. Den får även innehålla hela eller delar av kurser i karaktärsämnen och i gymnasiegemensamma ämnen som ingår i gymnasieskolans yrkesprogram eller annan yrkesinriktad utbildning. Utbildningen ska innehålla arbetsplatsförlagd utbildning eller praktik. Utbildningen får också innehålla de grundskoleämnen eleven saknar betyg i och andra insatser som är gynnsamma för elevens kunskapsutveckling. Utbildningen står öppen för elever som inte har behörighet till yrkesprogram och elever från grundsärskolan. Yrkesintroduktion får utformas till en grupp elever och är då sökbar, men kan även utformas för en enskild elev. Kommunen är skyldig att erbjuda yrkesintroduktion.

Avsikten med *individuellt alternativ* (IMIND) är att eleven ska gå vidare till yrkesintroduktion, annan fortsatt utbildning eller arbetsmarknaden. Individuellt alternativ ska utformas utifrån elevens behov och förutsättningar. Eleven läser grundskoleämnen och hela eller delar av kurser i gymnasiegemensamma ämnen och karaktärsämnen. Även andra insatser som är gynnsamma för elevens kunskapsutveckling får ingå i utbildningen. Utbildningen står öppen för elever som inte är behöriga till yrkesprogram och elever från grundsärskolan. Kommunen är skyldig att erbjuda individuellt alternativ.

---

¹ Skolverket (2011), Introduktionsprogram, stödmaterial

² Enligt 17 kap. 10§ skollagen (2010:800) gäller följande för att eleven ska antas till programinriktat individuellt val: godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk. Dessutom krävs godkända betyg i engelska eller matematik samt i minst fyra andra ämnen, eller godkända betyg i engelska och matematik samt i minst tre andra ämnen.

Språkin introduktion (IMSPR) ska ge invandrarungdomar som nyligen anlänt till Sverige en utbildning med tyngdpunkt i det svenska språket, som möjliggör dem att gå vidare i gymnasieskolan eller till annan utbildning. Därutöver ska utbildningen innehålla grundskoleämnen och gymnasieämnen som eleven inte har betyg i och behöver för fortsatt utbildning. Utbildningen får även innehålla andra insatser som är gynnsamma för elevens kunskapsutveckling. Kommunen är skyldig att erbjuda språkin introduktion.

En annan förändring i och med reformen är att betygsdokumentet slutbetyg ersatts av tre nya betygsdokument: gymnasieintyg, studiebevis och examensbevis. Av dessa är gymnasieintyget ämnat för eleverna på introduktionsprogrammen, och de ska få detta betygsdokument när de fått betyg i de ämnen och kurser som ingår i studieplanen. Därutöver får eleverna på introduktionsprogrammen också nytt slutbetyg från grundskolan.

Syfte

Det övergripande syftet med uppföljningen som presenteras i föreliggande promemoria är att ett år efter gymnasiereformens införande belysa introduktionsprogrammen och därigenom erhålla ett underlag för fortsatt uppföljning under uppdragstiden, dvs. fram till 1 oktober 2015.

Ett delsyfte har fokus på att beskriva hur introduktionsprogrammen organiseras och hur implementeringen av gymnasiereformen fungerat, utifrån intervjuer med ett urval av landets kommunala huvudmän. Ett annat delsyfte har varit att presentera tillgänglig officiell statistik samt utreda möjligheterna till fördjupade statistiska analyser på nationell nivå.

Sammantaget ger resultaten underlag för hur Skolverket kan gå vidare i kommande uppföljningar av gymnasieskolreformens lokala förankring vad gäller introduktionsprogrammen.

Metod och avgränsningar

Introduktionsprogrammen är nya och behöver följas upp utifrån flera aspekter. En mer övergripande analys kring förändringarna rörande individuella program och introduktionsprogrammen har varit i fokus för föreliggande redovisning.

Underlaget för denna inledande analys av hur reformerna ska följas med avseende på introduktionsprogrammen är deskriptiv officiell statistik, utredning av genomförbara statistikanalyser samt fallstudier i ett antal kommuner.

Inför en nationell utvärdering av introduktionsprogrammen har vi här inlett med en fallstudie. Genom denna fallstudie vill vi ringa in frågeområden som är relevanta att sedan gå vidare med i en större studie. I och med detta arbetssätt erhålls information på kort tid kring hur skolhuvudmän arbetar med introduktionspro-

grammen och kan ge indikationer på vad som är viktigt att gå vidare med eller fördjupa i en större undersökning.

Utifrån denna utgångspunkt har årets belysning handlat om att skapa frågor som kan ge en bild av de nya introduktionsprogrammen. Intervjuguiden har utarbetats i samråd med sakkunniga på Skolverket som ansvarar för introduktionsprogrammen. Telefonintervjuer genomfördes med rektorer för introduktionsprogrammen i 11 kommuner. Intervjuerna bestod av drygt 30 frågor och varade i genomsnitt ca en timme. (Se intervjuguide bilaga 1).

Urvalet av kommuner samordnades med en annan intervjustudie om det kommunala informationsansvaret, där också introduktionsprogrammen var en del av fokus. Till den studien valdes 30 kommuner slumpmässigt, och intervjuer genomfördes med kontaktpersoner från 24 stycken kommuner. I samband med dessa intervjuer fick kontaktpersonerna frågan vem som är lämplig att delta i en intervjuundersökning om introduktionsprogrammen. I flera fall var det samma person som arbetar med det kommunala informationsansvaret som också är ansvarig för introduktionsprogrammen i kommunen. Därefter tillfrågades de 24 kommunerna via mejl om att intervjuas djupare kring introduktionsprogrammen. Av dessa svarade 11 kommuner att de kunde ställa upp på en intervju. I slutändan intervjuades 12 personer då två personer i en kommun besvarade olika delar från intervjuguiden.

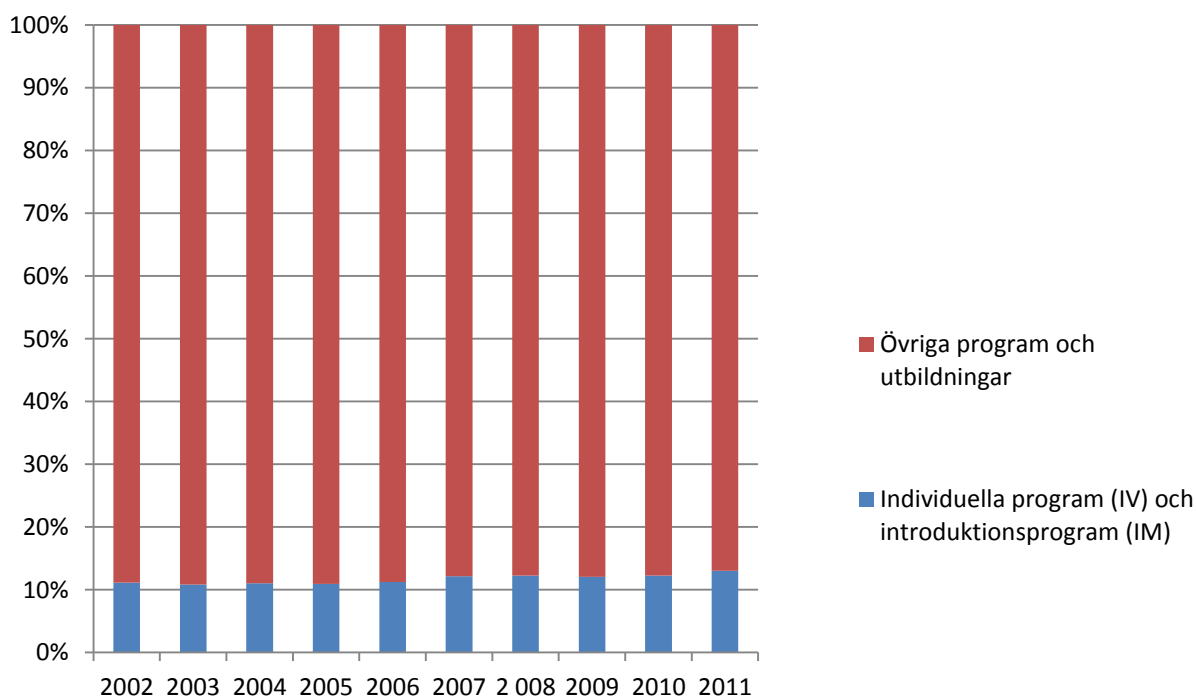
Samtliga intervjupersoner representerar kommuner, dvs. kommunala skolor. Ingen enskild huvudman har alltså inkluderats i urvalet till denna fallstudie. För en fullständig bild över introduktionsprogrammen är det viktigt att också undersöka hur programmen organiseras hos de enskilda huvudmännen.

I denna PM presenteras resultaten som framkommit i intervjuerna. Någon direkt värdering görs inte från Skolverkets sida, dvs. om det är något i kommunernas ut-sagor som mer eller mindre står i strid med lagstiftningen. Syftet är inte i första hand att i denna åiterrapportering peka på eventuella brister i kommunernas arbete utan ge en bild av hur de arbetar och för att se vad Skolverket bör gå vidare med i en kommande uppföljning.

Statistikredovisning över elever på individuella programmet och introduktionsprogrammen

Individuella programmet var det näst vanligaste programmet som eleverna började sina gymnasiestudier på, av de program som erbjöds enligt Lpf 94. Från 2002 till 2010 har andelen elever som börjat sina studier på individuella program varit ganska konstant men med en svag trend uppåt från 11 till 12 procent. Jämfört med övriga program hade endast samhällsvetenskapliga programmet fler nybörjarelever än individuella programmet. Ungefär lika stor andel som började på individuella programmet började sina studier på naturvetenskapliga programmet. På övriga program började färre elever än på individuella programmet.

Många elever som började på individuella programmet fortsatte sina studier i gymnasieskolan på andra program, vilket gör att individuella programmet inte är det näst största programmet sett till alla elever i gymnasieskolan. Det sista läsåret innan gymnasiereformen medförde en ny programstruktur, dvs. 2010/11, uppgick eleverna på individuella program till 8 procent av alla elever i gymnasieskolan.

Figur 1. Andel elever på individuella program och introduktionsprogram, första studieåret för nybörjare i gymnasieskolan 15 oktober 2002 – 2011

Den senaste tillgängliga statistiken som finns är från hösten 2011, vilket också är det första läsåret sedan gymnasiereformen trädde i kraft och det individuella programmet ersattes av fem nya introduktionsprogram. Något fler, 13 procent av de som började gymnasieskolan för första gången hösten 2011, började på något utav introduktionsprogrammen. Anledningen till detta kan vara de nya högre behörig-

hetskraven till gymnasieskolans nationella program som också var nytt i och med gymnasiereformen.

Även före reformen fanns möjligheten att gå programinriktat individuellt program (PRIV) och att kombinera individuella programmet med invandrarintroduktion (IVIK). Det finns också uppgifter särredovisat för dessa program.

Tabell 1. Antalet nybörjarelever som börjat sina studier på individuella program och introduktionsprogram, 15 oktober 2002 – 2011

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Nybörjare i gymnasieskolan	109826	112593	118668	121660	129284	130296	128250	124046	119770	112117
därav, IV eller IM	12231	12177	13068	13321	14548	15864	15711	14939	14692	14622
därav, på följande program:										
Individuella program:										
Individuella program (IV)	8313	8458	9333	9926	11933	10862	10004	8806	8171	
Individuella program med invandrarintroduktion (IVIK)	1904	1885	1693	1426	1473	2629	3338	3744	4102	
Programinriktat individuellt program (PRIV)	2014	1834	2042	1969	1142	2373	2369	2389	2419	
Introduktionsprogram:										
Individuellt alternativ (IMIND)										3185
Preparandutbildning										1899
Programinriktat individuellt val (IMPRO)										2085
Språkintröduktion (IMSPR)										4695
Yrkesintroduktion (IMYRK)										1861
Introduktionsprogram, ej specificerat vilket										897

Sett över tid är det framförallt antalet elever på individuella programmet med invandrarintroduktion som har ökat, särskilt sedan 2007 och därefter. Under perioden 2002 till 2011 har denna grupp ökat från 1 900 elever till 4 700 som går språkintröduktion 2011 som är jämförbart med individuella programmet med invandrarintroduktion.

Antalet elever som börjar på programinriktat individuellt program har också ökat något under samma period, men inte i samma omfattning. Hösten 2002 började 2000 elever på individuella programmet med programinriktning, och intresset för att gå en programinriktning började öka från och med 2007. Hösten 2010 hade antalet ökat till 2 400 elever. Hösten 2011 började knappt 2 100 elever på programinriktat individuellt val men eftersom det även finns möjligheter att anpassa sina studier mot ett nationellt program även på andra introduktionsprogram är statistiken inte helt jämförbar.

Hösten 2011 började 14 600 elever sina studier för första gången på ett introduktionsprogram. Av de fem olika programmen är språkintröduktion störst med sina 4700 elever. Därefter kommer individuellt alternativ som har 3200 elever. Ungefär lika många elever går på preparandutbildning, programinriktat individuellt val samt yrkesintröduktion. På dessa program går mellan 1800 och 2100 elever. Statistiken är ungefärlig, då informationen om vilket intröduktionsprogram eleven går saknas för nästan 900 av de elever som rapporterats på intröduktionsprogrammen.³

Någon gång under läsåret 2011/12 har en procent av eleverna som gick på ett intröduktionsprogram i oktober bytt till ett nationellt program. Därutöver hade fem procent av eleverna bytt till ett annat intröduktionsprogram under läsåret. Detta framkom när uppgifterna i CSN:s elevregister utnyttjades för att komplettera bilden över vilka studievägar eleverna går på den 15 oktober som är mätpunkten för den officiella statistiken. Oktoberuppgifterna jämfördes med vilken studieväg eleven senast var rapporterad på hos CSN vid ett uttag i juni 2012.

Elever som går på intröduktionsprogram är kraftigt överrepresenterade bland de elever som under läsåret avbryter sina gymnasiestudier. Sammanlagt har ungefär 5700 elever avbrytit sina studier under läsåret 2011/12. Av dem gick ungefär 2600 på ett intröduktionsprogram i oktober. Dessa elever står därmed för nästan hälften, 46 procent, av alla avbrott. Att denna elevgrupp i högre utsträckning gjort avbrott under läsåret blir desto tydligare när vi jämför andelen avbrott med andelen som går på ett intröduktionsprogram. Den andelen är mycket lägre, 17 procent av eleverna i årskurs ett går ett intröduktionsprogram.

Intröduktionsprogrammen: resultat av fallstudier

Organisation av undervisning

Undervisningen för eleverna på intröduktionsprogrammen organiseras på olika sätt vilket dels har att göra med vilket av intröduktionsprogrammen eleverna går, dels med hur kommunen har valt att lägga upp undervisningen. Förutsättningarna är olika för de som ingår i intervjustudien. Intervjuerna ger en indikation på att följande faktorer spelar roll för hur undervisningen organiseras: kommunens storlek, om skolan även erbjuder nationella program och/eller närheten till andra grundskolor, gymnasieskolor och skolor med kommunal vuxenutbildning samt utbildning i svenska för invandrare.

Den individanpassade undervisningen innebär ett större arbete med hur undervisningen ska organiseras för att möta elevernas behov och få ihop det med lärarresurserna. Många av de intervjuade säger att schemaläggningen är ett stort arbete och kommunerna använder sig av flera kreativa lösningar. En generell lösning som

---

³ Den officiella statistiken om vilka studievägar eleverna går baseras på uppgifter om vilka studievägs-koder som eleverna rapporteras på till CSN. Det första läsåret med gymnasiereformen var det möjligt att registrera elever på "IM".

nämns av flera kommuner är att låta elever som går preparandutbildning, individuellt alternativt och yrkesintroduktion läsa ihop, medan språkintroduktion läser som egen grupp och programinriktat individuellt val läser integrerat med eleverna på nationella program. Andra kommuner menar att de lägger helt individuella scheman, men även här används blockläsning av samma ämnen även om eleverna läser ämnet utifrån sin egen nivå.

Ett sätt för kommunerna att organisera undervisningen för elever på programinriktat individuellt val är att de läser grundskoleämnet de inte har betyg i istället för gymnasiekursen när ämnet är på schemat. I en kommun har de organiserat undervisningen så att övriga elever på skolan inte har någon undervisning en dag i veckan, och då läser eleverna som går programinriktat individuellt val sina grundskoleämnen. De berättade att de inspirerats till detta upplägg av en annan kommun och var skeptiska innan de provade men tycker det fungerar mycket bra. Enligt gymnasieförordningen ska emellertid elevernas skolarbete förläggas måndag till fredag och vara så jämt fördelat över dessa dagar som möjligt (3 kap, §3, gymnasieförordningen 2010:2039).

Det är vanligt att låta eleverna på preparandutbildningen läsa integrerat med eleverna på nationella program. Detta upplägg fungerar bra för elever som bara har några få grundskoleämnen att klara av innan de är behöriga, och enligt intervjuerna verkar kombinationen av få ämnen och integrering vara en förutsättning för att eleverna ska kunna göra en övergång till nationella program under läsåret.

Av flera intervjuer framkommer att skolorna inte har någon beredskap att ta emot elever på nationella program under läsåret. Svårigheten är att eleven har missat första studietiden på programmet och därmed behöver särskilt stöd eller undervisning för att vara i takt med sina studiekamrater.

Eleverna erbjuds fler ämnen

Samtliga kommuner i studien har ett ämnesutbud för eleverna på introduktionsprogrammen som lever upp till kraven på att erbjuda fler grundskoleämnen som en följd av de nya behörighetskraven till gymnasieskolan. Enligt kommunerna/skolorna som yttrat sig har det heller inte varit svårt att ha en organisation som erbjuder antalet ämnen som krävs för att eleverna ska nå behörighet.

På skolorna där introduktionsprogrammen erbjuds är det möjligt att läsa mellan åtta till fjorton grundskoleämnen. Det är framförallt estetiska och praktiska ämnen som inte erbjuds: musik, slöjd, hem- och konsumentkunskap och bild.

Kommunerna och skolorna hittar oftast lösningar för att möta elevernas individuella behov även när ämnena inte erbjuds på skolan. I många kommuner är det möjligt för eleven att ha med ämnen som inte erbjuds på skolan i sin studieplan, genom att skolan har ett tätt samarbete med andra grundskolor, gymnasieskolor eller den kommunala vuxenutbildningen i kommunen. Här finns flera möjliga lösningar, antingen används lärarresurser som har sin ordinarie tjänstgöring på en annan

skola, eller så köper skolan undervisning av en annan skola och eleverna får sin undervisning där.

Personalresurser

De flesta lärare som undervisar på introduktionsprogrammen är behöriga. Några kommuner lyfter att förutsättningar saknas för att organisera en verksamhet med behöriga lärare som undervisar på introduktionsprogrammen. Även om behöriga lärare finns i alla grundskoleämnen i kommunen, grundskolorna medräknat, kan det vara svårt att ha behöriga lärare i alla ämnen på gymnasieskolan där introduktionsprogrammen erbjuds. Intervjuerna pekar på att det är svårare i mindre kommuner/skolor och på skolor som bara har introduktionsprogram.

De flesta har uppgett att de har tillgång till elevhälsoteam, dvs. någon eller flera av följande resurser: kuratorer, studievägledare, skolsköterska, specialpedagog, resurspedagog och elevassistenter. Ibland finns dessa resurser på skolan där eleverna går, och ibland har eleven tillgång till en annan skolas elevhälsoteam. Annan typ av personal är bibliotekarie, coach och praktiksamordnare - en roll som är särskilt viktig för eleverna på dessa program.

Införandet av reformen

Drygt hälften av kommunerna uppger att det inte har varit några svårigheter att organisera verksamheten vid införandet av reformen. Nästan alla av dessa kommuner menar att de inte är någon skillnad i hur de arbetar nu, och några av dem menar att det i stort gått bra även om de finns några problem att lösa. Dessa kommuner har upplevt att det är otydligt hur de ska hantera nya och gamla betyg, och är osäkra på syftet med individuella alternativet. De är också osäkra på vad de kan erbjuda eleverna för inslag i utbildningen som bidrar till utveckling och motivationshöjande insatser.

Några kommuner lyfter fram att det varit ett problem att informationen för dessa program har kommit sent. De upplever att fokus varit på de nationella programmen och information om vad som ska gälla för introduktionsprogrammen har varit sen, vilket i sin tur påverkat i vilken ordning de som arbetar med att utveckla systemen har prioriterat sitt arbete. Detta har gjort att man har fått hitta många egna lösningar och producera eget material. Konkreta exempel som de nämner är sen information om utbildningsplanen och svag styrning angående utbildningsplanen, samt sen information om vilka betygsdokument som ska gälla för dessa elever.

De flesta elever som förut gick individuella program gjorde en övergång till ett introduktionsprogram om de inte var färdiga med sina studier på individuella programmet. Endast i ett fåtal kommuner gick eleverna kvar på individuella programmet, vilket innebar att dessa erbjöd både detta program och de nya introduktionsprogrammen samtidigt. Övriga kommuner har sett det som en fördel att bara organisera och erbjuda introduktionsprogrammen.

Av de kommuner som uppgett att eleverna gått kvar på individuella programmet har anledningarna varit att de velat fasa ut programmet. En annan anledning har varit att det var otydligt vad som skulle gälla angående dokumentationen av elevernas studieresultat, dvs. vad för betygsdokument eleven hade rätt till. För enkelhetens skull lät de därför eleverna gå kvar på individuella programmet. Kommunerna som organiserar individuella programmet och introduktionsprogrammen samtidigt har också uppgett att det varit svårt i praktiken att ha eleverna i samma grupp.

På frågan om de har utvecklat utbildningen för eleverna som går introduktionsprogram jämfört med individuella program, svarar många kommuner att det inte är någon skillnad på deras verksamhet nu jämfört med tidigare.

En förändring som flera kommuner nämner är att de nu erbjuder fler ämnen än tidigare, med tanke på de nya kraven för behörighet till gymnasieskolan. Någon kommun nämner att de arbetar mer med motivationshöjande insatser nu, exempelvis genom att arbeta mot droger mm samt att de har goda samarbeten mellan olika myndigheter och instanser som fungerar bra. En annan förändring som nämns av en kommun är att det nu är tydligare för varje enskild elev. En ytterligare kommun menar att reformen har öppnat flera olika vägar som gör det lätt för eleverna att komma vidare. En annan kommun säger att de arbetar mer med integration av de nyanlända eleverna nu, men är osäker på om det är reformen i sig som föranlett denna förändring.

Antagning, överlämning och tidig identifiering av elevens behov

För de flesta elever är studier på introduktionsprogrammen inte ett förstahandsval, påpekar en av de intervjuade när vi pratar om hur antagningen fungerar, och många av eleverna som börjar introduktionsprogrammen kanske inte ens vill börja dessa program.

De flesta elever som börjar på introduktionsprogram har inte kommit in på något nationellt program, eller visste redan på våren att de inte kommer ha den behörighet som krävs för att komma in på ett nationellt program och sökte sig till introduktionsprogrammen direkt. Antagningen, eller erbjudandet om att gå introduktionsprogram, ser alltså lite annorlunda ut än för nationella program. Av de fem introduktionsprogrammen är programinriktat individuellt val och yrkesintroduktion sökbara.

Alla kommuner har en dialog med grundskolorna i kommunen och besöker dem redan på våren. Detta fungerar dels som en information om introduktionsprogrammen till eleverna om vad de står inför för alternativ, dels som en första identifiering av vilka elever som är aktuella för introduktionsprogrammen och deras individuella behov.

I många kommuner har de som arbetar med introduktionsprogrammen samtal/intervjuer med eleverna vid besöken på våren. Dessa sker tillsammans med vårdnadshavare och ibland även personal på grundskolan. Överlämningen från

grundskolan börjar alltså redan på våren och kompletteras med dokumentation på hösten, som omfattar både betygsdokument och dokumentation i ämnen som eleven inte har fått betyg i.

Samtliga kommuner har en överlämning från grundskolan, och dessutom inleds den alltså i ett tidigt skede. Ingen av kommunerna nämner det uttryckligen, men framförhållningen i arbetet med att identifiera elevernas behov verkar vara grundläggande för att kunna erbjuda och skriva de individuella studieplanerna. Flera kommuner har tagit upp att det är ett omfattande jobb att arbeta med de individuella studieplanerna, varför det kanske inte är möjligt att börja med det arbetet på hösten. Någon kommun uppger att överlämningen och mötena med grundskolan fanns redan tidigare med individuella programmet, men att de har utvecklats mer nu efter gymnasireformen.

Programinriktat individuellt val och yrkesintroduktion får erbjudas till en grupp och är då sökbara. Programinriktat individuellt val och ibland yrkesintroduktion utformas då så att eleverna läser integrerat med eleverna på nationella program. Det har framkommit i fallstudierna att det finns ett dilemma hur kommunerna ska göra med fördelningen av platser vid antagningen till dessa program. Samtidigt som behöriga elever söker det nationella programmet kan också elever som saknar behörighet till det nationella programmet ha sökt programmet inom ramen för programinriktat individuellt val eller yrkesintroduktion. Flera kommuner nämner att det finns ett visst antal platser avsatta per program för dessa elever. I en intervju framkom att det är fråga om en förhandling, och att de har drivit igenom så att de har ett givet antal platser på varje nationellt program.

Arbetet med att identifiera elevens behov och att mer detaljerat formulera de individuella studieplanerna fortsätter på hösten när eleverna är på plats på skolan. Eleverna intervjuas igen och man går igenom dokumentation för att få kunskap om elevernas bakgrundskunskaper i ämnena de ska läsa. Många skolor arbetar även med tester som eleverna får göra de första veckorna för att identifiera nivån.

Utformning och uppföljning av individuella studieplaner

Skolorna lägger ner mycket tid på att arbeta fram de individuella studieplanerna, dessutom innebär kraven på dokumentation av studieplanerna ett mer omfattande arbete för skolorna som erbjuder introduktionsprogram just eftersom dessa program inte har nationellt fastställda programstrukturer och examensmål. En kommun beskriver detta arbete som mycket betungande.

Rektor har det formella ansvaret för de individuella studieplanerna, men av intervjuerna framkommer att det ofta är de som arbetar närmast eleverna som ansvarar för att upprätta och revidera de individuella studieplanerna. Förutom rektor nämns samordnare, mentorer, studie- och yrkesvägledare och lärare som ansvariga för de individuella studieplanerna.

De flesta beskriver att de har en löpande uppföljning av studieplanerna. Men det skiljer sig mellan kommunerna i vilken mån detta är strukturerat och i vilken mån det sker ostrukturerat. Samtliga kommuner i studien har rutiner för hur de upprättar studieplanerna, men inte alla har formella rutiner för uppföljningen och revideringen. I många kommuner finns dock rutiner att studieplanen ska ses över ett par gånger under terminen/läsåret.

Avsaknaden av formella rutiner behöver dock inte innebära att uppföljning och revidering inte sker kontinuerligt. Majoriteten av kommunerna beskriver det som att man har en mycket bra uppfattning om hur det går för eleverna på dessa program och att det snabbt är tydligt om något behöver ändras i elevens studieplan. I ett par kommuner beskrivs detta som att eleven har samtal med mentor eller coach varje vecka, och att de individuella studieplanerna är levande dokument som ändras hela tiden. De som ser revideringen av individuella studieplaner som ett kontinuerligt arbete, har ändå formella avstämningar ett par gånger under terminen/läsåret.

Några kommuner har inte redogjort för en informell och kontinuerlig revidering av studieplanerna. En av dessa menar att de har formella rutiner för att kontinuerligt se över planerna ungefär var tredje eller var sjätte vecka, och en annan kommun angav att det sker två gånger per termin. En kommun är medveten om att de brister i dokumentationen, men menar att de har en kontinuerlig uppföljning av eleverna och ändrar på deras studier vid behov.

Nya behörighetsregler och tillämpning av synnerliga skäl

I och med gymnasiereformen skärptes behörighetsreglerna till gymnasieskolan på så vis att det nu ställs högre krav på antalet grundskoleämnen med lägst betyget godkänt för att bli antagen till ett nationellt program. En annan förändring är att medan alla elever kunde erbjudas plats på individuella programmet, så är introduktionsprogrammen avsedda för elever som inte är behöriga eller behöver skaffa sig en specifik behörighet. Övriga elever kan bli antagna till yrkesintroduktion eller individuellt alternativt om huvudmannen bedömer att det finns synnerliga skäl. Med anledning av detta ställdes frågor om tillämpningen av synnerliga skäl, och i samband med dessa frågor resonerade flera kommuner också kring de nu begränsade möjligheterna för elever som vill hoppa av ett nationellt program, samt om elevernas bakgrundskunskaper och behov.

Nästan alla kommuner uppger att de har tolkat synnerliga skäl restriktivt. Flera kommuner har också tagit in behöriga elever med hänvisning till synnerliga skäl. Samtliga kommuner uppger att det då varit andra skäl än enbart svårigheter i skolan, skoltrötthet och/eller vanliga avhoppare för att få börja på ett introduktionsprogram. Exempelvis har de bedömt att eleven har psykisk ohälsa och ibland haft en diagnos, exempelvis asperger eller autism. Den vanligaste uppfattningen bland kommunerna som intervjuats är att det inte är tillräckligt skäl att eleven hoppat av ett nationellt program.

En tolkning av synnerliga skäl som framkommit är att det är tillräckligt att eleven bestämt sig för att avbryta sina studier. Utgångspunkten för denna tolkning är att skolan gjort allt den kan för eleven på programmet innan eleven avbrytit sina studier. En kommun har uppgett att de inte säger nej till någon elev som vill börja på ett introduktionsprogram.

Bland de intervjuade menar en kommun att det inte är någon större skillnad på elevernas bakgrundskunskaper och behov i och med reformen. De ökade behörighetskraven har alltså inte ändrat något egentligen för svenska elever, däremot är det svårare för invandrade elever att komma in på nationella program nu.

Flera kommuner menar att eleverna inte hoppar av de nationella programmen i lika hög grad nu när de inte har möjligheten att börja på introduktionsprogrammen. En kommun säger att eleverna är medvetna om att det inte längre finns något annat alternativ än att gå kvar på programmet, eftersom endast obehöriga får gå introduktionsprogram. En kommun berättar att de arbetar mycket mer med att ha kvar eleverna på de nationella programmen. Enligt informanten väljer eleverna i större utsträckning att få praktik inom ramen för det nationella programmet och går kvar där istället. Enligt *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011* (Skolverket, 2011) ska arbetsplatsförlagd lärande (APL) förekomma på alla yrkesprogram. Den intervjuade har här använt termen praktik, men kan ha avsett APL.

En annan kommun menar att det är en stor skillnad på hur många elever som kommer till introduktionsprogrammen medan läsåret pågår jämfört med hur många som kom till individuella programmet under läsåret. I stort har skolorna den grupp som börjat på hösten, förutom nyanlända invandrare som börjar på språkinträdning löpande.

Även om flera kommuner konstaterar att eleverna som hoppar av nationella program inte börjar på introduktionsprogram längre, tycker de att det är problematiskt att eleverna bara kan börja på introduktionsprogrammen om de har synnerliga skäl. De framhåller att det måste finnas en lösning för dessa elever om de inte har möjlighet att börja ett annat nationellt program under terminen.

Innehåll i studieplanen utöver ämnen och kurser

De fem introduktionsprogrammen har som tidigare nämnts olika syften och därmed är innehållet i studieplanerna olika. Sammantaget kan studieplanerna innehålla grundskoleämnen, gymnasiekurser, arbetsplatsförlagd lärande, praktik samt annan yrkesinriktad utbildning. Vad som kan ingå varierar mellan programmen. Förutom detta kan även andra insatser som är gynnsamma för elevens kunskapsutveckling, exempelvis motivationsinsatser ingå i elevens studieplan om den går preparandutbildning, individuellt alternativ, yrkesintroduktion eller språkinträdning. I styrdokumentet anges inte vad som avses med andra insatser som är gynnsamma för elevens kunskapsutveckling, men enligt förarbetena till skollagen (2010:800) kan det

till exempel vara olika former av motivationsinsatser. Dessa bör vidare, utgå från den enskilde elevens behov.⁴

Motivationsinsatser

Av intervjuerna framgår att det finns en osäkerhet om vad som avses med motivationsinsatser. Någon kommun lyfte särskilt att de tycker det borde förtydligas. På frågan om vad de erbjuder för motivationsinsatser kunde några av de intervjuade heller inte ge något exempel. Nästan alla nämner praktik som en motivationsinsats, vilket därmed visar på osäkerheten om vad som avses med motivationsinsatser eftersom praktik och arbetsplatsförlagt lärande nämns separat som exempel på vad som kan ingå i studieplanerna. Flera kommuner nämner också att det är viktigt att arbeta med att integrera nyanlända elever.

Andra motivationsinsatser som nämns är studiebesök, temaveckor, friluftsdagar, att gemensamt följa nyheterna varje dag. En kommun berättar att de arbetar mycket med bild, musik, i köket, utomhuspedagogik och genus. Några kommuner uppger att de arbetar med livskunskap, dvs. hur man ska bete sig och någon kommun ställer just frågan om det är livskunskap som menas med motivationsinsatser. I en intervju lyftes fram att de regelbundna samtalen de har med eleverna är en motivationsinsats. Att ha stor tydlighet och skapa struktur nämns också.

I flera kommuner arbetar de mycket med gruppdynamik, eftersom det finns ett större behov att göra det med dessa elever. Det handlar dels om att få dem att fungera socialt, dels att de ska samarbeta med och inte motarbeta varandra. En kommun påpekar att just detta är något som låter fint på papper, men att detta arbete är mycket svårt och kräver mycket tid.

Skolorna drar nytta av sina tillgångar, genom att låta eleverna på introduktionsprogram få ta del av arrangemang som sker för elever på nationella program exempelvis om de tar in externa föreläsare. En kommun berättade också att de medvetet skapar möten mellan alla på skolan för olika kulturer och åldersgrupper. På så vis möts elever på introduktionsprogram, nationella program, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och svenska för invandrare. Denna kommun låter också eleverna som går språkintröduktion eller utbildning i svenska för invandrare gå in och berätta om sina hemländer för eleverna på introduktionsprogrammen.

Generellt har de som ingick i intervjustudien inte så många samarbeten utanför skolan kring motivationshöjande insatser. En kommun poängterar att de använder de egna pedagogerna och fritidspedagogerna för de motivationshöjande insatserna. Endast samarbeten för att ordna praktiken, som också var den insats som nämndes av alla kommuner, är återkommande. I övrigt är exemplen spridda mellan de som ingår i studien.

---

⁴ Skolverket (2011), Introduktionsprogram, stödmaterial

Några kommuner nämner att de samverkar inom kommunen på olika sätt, exempelvis med arbetsmarknadsenheten. Men även med elevhälsoteam som finns tillgängligt på andra skolor än den som eleverna på introduktionsprogrammen går på. Andra exempel på samarbeten är med sociala myndigheter, polis, behandlingshem, folkhögskolor, kommunala vuxenutbildning, utbildning i svenska för invandrare och Röda korset.

Huvudmännens och elevernas kontakt med arbetslivet

Elevernas kontakter med arbetslivet kan ske genom att praktik, arbetsplatsförlagt lärande och annan yrkesinriktad utbildning ingår i studieplanen. Intervjuguiden innehöll inte några uttryckliga frågor om dessa företeelser, men nästan alla nämnde praktik vid frågan om motivationsinsats. En fråga handlade om hur de som ansvarar för introduktionsprogrammen samverkar med det lokala arbetslivet, och då berättade intervjupersonerna om hur de arbetar med praktikplatserna. Resonemang kring praktiken kom upp även under andra frågor.

Många har en praktiksamordnare på skolan som ansvarar för kontakterna med det lokala arbetslivet. I vissa kommuner är flera involverade i denna kontakt, exempelvis deltar elevassistenten och lärare i besök på praktikplatserna i en kommun. Några kommuner säger att de inte behöver ett särskilt nätverk eller någon organisation för att hitta praktikplatserna eftersom de är små kommuner. Detta lyfts då också som något positivt, att vara en liten kommun där alla känner alla gör att det är lätt att hitta praktikplatser säger en ansvarig för introduktionsprogrammen i en kommun.

En av de intervjuade framförde att praktik inte fungerar för alla elever, och menar att den är bra för de elever som har ett fåtal ämnen kvar att läsa upp och kan kombinera ämnesläsningen med praktik för att få ett smakprov på ett yrkesområde de är intresserade av. Men det kan ibland kräva mer av eleven att även ha en praktikplats, utöver att den ska prestera i sina ämnen, och då har praktiken motsatt effekt.

Det framkommer också att det är olika svårt att hitta praktikplatser i de kommuner som ingår i studien. Några har uppgett att det aldrig är ett problem och att de får ut alla elever på en praktikplats, medan andra kommuner uppger att det är konkurrens om praktikplatserna och att det har blivit allt svårare att hitta praktikplatser. Några kommuner uppger att skolan har en gemensam organisation för att hitta praktikplatser till elever på introduktionsprogrammen och de nationella programmen. En kommun uppger att eleverna på de yrkesprogrammen alltid går före eleverna på introduktionsprogrammen när praktikplatserna fördelas.

De fem introduktionsprogrammen

För att få information kring hur kommunerna arbetar med respektive program på introduktionsprogrammen ställdes en del specifika frågor kring programmen. Detta presenteras nedan. Sammanfattningsvis kan sägas att programmen ser olika ut i de studerade kommunerna när det gäller organisation och elevunderlag. Det är utifrån intervjuerna uppenbart att behov finns att ytterligare fördjupa kunskaperna kring

hur man arbetar inom programmen för att kunna fånga reformernas effekter framöver.

Vid en inledande fråga fick de intervjuade berätta om de upplevt att något av de fem programmen fungerar bättre eller sämre än något annat. Det är ingen entydig bild som framkommer kring programmen. Någon lyfter att preparandutbildningen fungerar sämst eftersom syftet är att eleven ska tas in på ett nationellt program under året. Detta har, enligt denna informant, inte fungerat alls. Eleverna har kommit alldeles för långt efter de övriga eleverna som går på de nationella programmen och får svårt att hinna i kapp. I denna kommun låter man istället eleven läsa på programinriktat individuellt val då eleven kan gå integrerat med elever på det nationella programmet. Det betyder att dessa introduktionsprogramelever läser tillsammans med elever på nationella program i de ämnen där de redan är godkända från grundskolan. Enligt denna informant är detta en vanlig strategi i många kommuner.

Ett program som lyfts upp som ett särskilt bra program är yrkesintroduktion. En informant upplever att i detta program ges eleven möjlighet att på riktigt utvecklas och att programmet är lätthanterligt och rejält.

Preparandutbildning (IMPRE)

Det elevunderlag som finns på preparandutbildningen varierar stort i de intervjuade kommunerna. I någon kommun är det främst de skoltrötta som läser på detta program. Eleverna saknar godkänt i allt från alla grundskoleämnen till tre. I en annan kommun läser denna grupp av elever istället på andra introduktionsprogram och det är de mest studiemotiverade eleverna som läser på preparandutbildningen, som enbart saknar något/några ämnen från grundskolan. Eftersom preparandutbildningen ska klaras av på ett år är det förutsättningen hos eleven som styr. Informanter lyfter att programmet kan innebära problem när elever bara saknar ett till två ämnen, det är svårt att få ihop heltidsstudier. Några kommuner erbjuder då elever att läsa gymnasiekurser också. Allmänt är annars uppfattningen att det kan vara ett svårt program på grund av den korta tiden.

Teoretiskt kan preparandutbildningen ha elever som är behöriga till ett nationellt program men saknar behörighet till ett annat. Det är emellertid inte vanligt att elever med denna bakgrund finns på detta program i de intervjuade kommunerna, bara i något enstaka fall. Det kan i så fall handla om en elev som är behörig till yrkesprogram men som vill läsa på ett högskoleförberedande program.

Ett syfte med preparandutbildningen är att eleven ska kunna gå över till ett nationellt program så snart behörighet uppnåtts. I de intervjuade kommunerna är detta något som inte fungerar bra. En övergång under läsåret är bara möjlig för de elever som börjar läsa integrerat på ett nationellt program och bara saknar ett eller några få grundskoleämnen. För övriga elever görs ingen övergång under läsåret utan de inväntar nästkommande hösttermin.

Om det föreligger synnerliga skäl kan studietiden på preparandutbildningen förlängas från ett till två år. Detta har förekommit i ett par av de intervjuade kommunerna. Men de allra flesta informanterna berättar att eleven då placerats eller placeras på individuellt alternativ istället, där det fungerar bättre att utforma utifrån elevens egna förutsättningar.

Programinriktat individuellt val (IMPRO)

För programinriktat individuellt val gäller att eleverna läser in ämnen och är inriktade på att bli behöriga till ett särskilt nationellt program. För de elever som läser integrerat med det nationella programmet och som bara saknar godkänt i något/ett par ämnen fungerar övergången, enligt ett par av de intervjuade kommunerna. Det lyfts emellertid också att det ibland kan vara mycket svårt för elever att klara av att läsa in ämnen från grundskolan samtidigt som de ska klara av den nya utbildningen. Dessutom kommer de efter i de ämnen som de först måste bli klara med på grundskolenivå.

Yrkesintroduktion (IMYRK)

Organisationen av yrkesintroduktion skiljer sig mycket åt mellan de intervjuade kommunerna. Överlag utformas utbildningen individuellt beroende på elevens önskemål, grundskolebehörighet och andra personliga förutsättningar. Utbildningen består av både teori och praktik, och i kommunerna som representeras i fallstudien utgör praktikdelen för eleverna från en fjärdedel till hela utbildningen. En del organiserar utbildningen mer strukturerat och erbjuder olika inriktningar medan andra helt och hållet gör den individuell. Syftet för kommunerna är att styra eleven både mot fortsatt skolgång och mot yrkeslivet.

I intervjuerna framkommer att det generellt saknas dokumentation kring dessa elevers yrkeskunskaper. I någon kommun har man provat att låta företagen skriva om elevens arbetsuppgifter tillsammans med omdömen. Det framkommer att man vill utveckla mallar och ge handledning till praktikplatser kring hur man kan dokumentera elevens färdigheter, för att det ska finnas en dokumentation som kan hjälpa eleven vidare – mot skola eller arbete. I en kommun arbetar man mer löpande med att följa upp eleverna och dokumenterar elevens utveckling i loggböcker var tredje vecka. Detta är en informell dokumentation och finns också i elevens individuella studieplan.

Individuellt alternativ (IMIND)

Endast ett fåtal av de intervjuade kommunerna erbjuder individuellt alternativ. I de kommuner som hade detta program framkommer att antalet elever som går denna utbildning är få. Det finns stora friheter kopplade till programmet och det upplevs som bra, det går att skapa utbildningen helt utifrån elevens förutsättningar. I en kommun hamnar de preparandelever som inte blivit klara på ett år på individuellt alternativ.

Språkintröduktion (IMSPR)

Språkintröduktionen är organiserad på liknande sätt i de olika intervjuade kommunerna. Man kartlägger eleverna via samtal och olika tester för att kunna planera

deras utbildning. Flera av kommunerna har olika nivåer inom utbildningen – allt från längre och mer långsamma spår till snabbspår för de elever som har relativt goda kunskaper i det svenska språket. Kommunerna har tydliga kriterier som måste vara uppfyllda innan en elev får byta nivå och gå vidare inom utbildningen.

Eleverna kan ibland läsa, vid sidan av svenska, andra ämnen beroende på intresse och förutsättningar. I dessa fall samarbetar man nära andra introduktionsprogram. Slutligen är det ett betyg i ämnet svenska och vidare till antingen annat introduktionsprogram eller nationellt program som gäller.

I kommunerna ges inte undervisning i skolämnen på elevens modersmål. Viss handledning till undervisande lärare ges, om det är möjligt, utifrån tillgången på kompetens. I framförallt de mindre kommunerna är upplevelsen att det är svårt att få tag på lärare som behärskar elevernas modersmål. I en kommun samarbetar svenskläraren på språkinstruktionen nära övriga ämneslärare på introduktionsprogram – för att svårare ämnesrelaterade begrepp ska återkomma i svenskundervisningen, för de elever som läser fler ämnen.

När det gäller den fortsatta planeringen av dessa elevers utbildning är studie- och yrkesvägsledare och ungdomscoacher inblandade i samtal med eleverna. Det vanligaste i de intervjuade kommunerna verkar vara att dessa elever går vidare till ett annat introduktionsprogram, som individuellt alternativ eller preparandutbildningen. Andra går också vidare till nationellt program medan ett antal försvinner från skolan. En del elever har fyllt 20 år när de gått igenom sin utbildning på språkinstruktion och går då vidare till kommunal vuxenutbildning.

En kommun lyfter behovet av att arbeta flexibelt för denna elevgrupp, vilket kräver att lärare samarbetar och är kreativa för den bästa utbildningen.

Utmaningar och reflektioner kring reformen

Det frågebatteri som berörde reformen generellt avslutades med frågor om vilka utmaningar kommunerna ansåg att de står inför samt om de har reflektioner kring reformen som inte täcktes in av frågorna. De intervjuade kom också in på utmaningar och övergripande reflektioner i samband med andra frågor. Nedan sammanfattas de synpunkter som ofta fördes fram.

Individanpassningen – svårt att organisera verksamheten

Flera kommuner lyfter att det är svårt att erbjuda eleverna på introduktionsprogrammen en så pass individanpassad utbildning som reformen kräver. Att göra individuella scheman för alla elever som fungerar bra och samtidigt få ihop det med lärarresurserna är komplicerat. Svårigheterna gäller både att erbjuda grundskoleämnen och gymnasiekurser. En kommun menar att de inte har någon lösning på hur de ska organisera för att få kurser och ämnen att gå ihop för samtliga elever.

Skolorna som representeras i intervjustudien erbjuder mellan åtta och fjorton grundskoleämnen, vilket innebär att inte alla grundskoleämnen finns tillgängliga på skolan. En kommun menar att det är särskilt svårt att erbjuda eleverna speciella ämnen för att de ska nå behörighet till de högskoleförberedande programmen. Detta löser kommunen i dag genom att låta eleverna gå till grundskolan för att få dessa ämnen. Den intervjuade påtalade att den lösningen inte alltid är bra för eleverna som kan gynnas mer av att komma ifrån den miljön där de har negativa erfarenheter av att ha presterat dåligt.

Det finns även svårigheter att få ut eleverna som går introduktionsprogrammen på de nationella programmen för att läsa gymnasieskurser. Detta underlättas om gymnasiekurserna finns på samma skola som introduktionsprogrammet, varför det alltså är svårare för en skola som bara organiserar introduktionsprogrammen att erbjuda samläsning med de nationella programmen. Flera kommuner nämner att de därför inte organiserar programinriktat individuellt val på den egna enheten. Någon lyfter också att det är svårt att erbjuda yrkesintroduktion.

Uteslutningen från ämnen som eleverna har betyg i är problematisk

Flera av de intervjuade har påtalat att det är en försämring att eleverna inte längre får läsa ämnen som de redan har fått betyg i. En kommun säger att de upplever det här som att de tar ett steg tillbaka i och med reformen, och att de aldrig sett några problem med att eleverna även läste ämnen de redan hade fått betyg i.

Anledningarna till att kommunerna tycker detta är en försämring är flera. Det innebär att det blir svårare att organisera verksamheten dvs. att kunna planera ett schema som fungerar för alla elever och samtidigt undvika håltimmar vilket är extra viktigt för dessa elever. Flera kommuner menar att risken då är stor att de börjar skolka. En annan anledning är att det är svårare att arbeta med gruppdynamik, vilket också är extra viktigt att arbeta med när det gäller eleverna på introduktionsprogrammen. En ytterligare anledning är att några ämnen är sådana att de bör underhållas, exempelvis svenska och engelska. Uteslutningen kan dessutom ha en negativ inverkan på elevernas studiemotivation om det innebär att de bara läser ämnen som de har svårt för. Får de även läsa ämnen som de är duktiga i även om de redan har godkända betyg i ämnet kan detta behålla och öka elevernas studiemotivation. Det framkom också att de har fortsatt låta eleverna läsa ämnen de har betyg i även efter gymnasiereformen trätt i kraft.

Knappa ekonomiska resurser

Några nämner att det är svårt att anpassa verksamheten till reformen med knappa ekonomiska resurser. Några kommuner tar upp att de inte fått mer resurser för implementeringen av reformen. Dessutom har gymnasiereformen trätt i kraft samtidigt som elevkullarna minskar, även om de inte har färre resurser per elev har de knappa ekonomiska resurser i och med att de har färre elever.

Elevernas bakgrundskunskaper har blivit sämre

En av de större utmaningarna enligt kommunerna är att eleverna har blivit svagare. Detta ställer högre krav på verksamheten. Främst beror detta på att gruppen nyanlända invandrare har blivit större. En kommun som lyfter problemet säger att det tidigare mest var skoltrötta ungdomar som gick på individuella programmet. En närliggande svårighet är att eleverna som kommer till språkintröduktion har en mycket varierande bakgrund och att gruppen blir allt större. Exempel på variationen är att många inte har någon utbildning bakom sig och är analfabeter, medan andra har sikte på att fortsätta på universitetet. Vidare menar en kommun att de har dåliga förutsättningar för att ta hand om äldre nyanlända, och flera kommuner har särskilt lyft att gruppen ensamkommande ungdomarna växer och kommer att öka mer. Sammantaget upplever kommunerna att det är svårt att möta denna elevgrupp då de saknar kompetens och resurser för att ge dem en bra utbildning på språkintröduktion.

Det är viktigt att stärka resurserna i grundskolan, menar en av de intervjuade. Satsningarna måste ske tidigt så att alla elever klarar grundskolan. Flera av de intervjuade tar också upp att det finns ett problem med så kallade snällbetyg.

Från individuella programmet till fem introduktionsprogram: olika uppfattningar

Kommunerna har olika uppfattningar om reformen ändrat verksamheten i praktiken eller inte. Vissa kommuner menar att deras organisation har varit oförändrad trots reformen, medan andra kommuner har fört fram att steget från ett program till fem var stort.

De har också olika uppfattningar om övergången från ett till fem program är en positiv eller negativ förändring. Förbättringar som nämns är att det blivit tydligare för eleven och att de olika spåren öppnar nya vägar för eleverna. Försämringar som nämns är att det är svårt att kategorisera eleverna i de olika spåren. Dessa elever vill ofta ändra sin studieplan allt eftersom och det kan ta ett tag innan de vet vad de vill ha ut av sina studier. En kommun berättar att de inte kategoriserar sina elever i de fem olika programmen förrän i oktober just därför. Syftet med reformen har emellertid varit att skapa tydligare utbildningsvägar, och utbildningarna ska också i högre grad vara individutformade, individuella studieplaner ska upprättas i början av terminen. Därtill har introduktionsprogrammen olika tillträdesregler. Sammantaget innebär detta att förfaringsättet att vänta till oktober med kategoriseringen går emot gymnasiereformens intentioner.

Sammanfattande diskussion: fallstudierna

De fem nya introduktionsprogrammen har delvis olika syften eftersom avsikten med reformen har varit att skapa tydligare utbildningsvägar och bättre tillgodose elevernas behov. Övergripande är dock syftet att eleverna ska få en utbildning som leder vidare till studier eller arbetsmarknaden. Detta är en utmaning för eleverna på introduktionsprogram. Dels eftersom introduktionsprogrammen i många fall inte är deras förstahandsalternativ, dels eftersom deras möjligheter att få sina behov tillgodosedda kan gå i andra hand när elever på nationella program prioriteras.

En utvärdering av introduktionsprogrammen bör kopplas till huruvida eleverna går vidare till studier eller arbetsmarknaden. Eftersom endast ett år har gått sedan reformens infördes, och intervjuerna har fokuserat på gymnasieutbildning kan vi endast utläsa vad som framkommit om övergång till nationella program.

Det är en förutsättning att eleverna är integrerade med elever på nationella program för att de ska kunna göra en övergång under pågående läsår. Anledningen är att skolorna inte har beredskap att ta emot elever när det har gått en tid in på läsåret, och det krävs extra mycket av eleverna att börja ett nationellt program under läsåret om det innebär att de ligger efter i studierna. Detta kan dessutom vara extra svårt för eleverna på introduktionsprogram.

Det är främst elever med få grundskoleämnen kvar till behörighet som kan bli aktuella för en övergång under första läsåret. Dessa elever återfinns främst på preparandutbildningen och programinriktat individuellt val, åtminstone enligt reformens intentioner. Eftersom integreringen enligt de intervjuade är en förutsättning för en övergång under läsåret, bör detta belysas ytterligare i kommande studier av introduktionsprogrammen. I dag vet vi inte i vilken utsträckning skolorna arbetar med integrering på nationella program och om det finns några svårigheter med att organisera verksamheten med integrering. Det kan även finnas andra förutsättningar och hinder för att eleverna ska kunna göra en övergång från ett introduktionsprogram till ett nationellt program under läsåret. Detta bör utredas särskilt med fokus på preparandutbildningen, eftersom ett mål med utbildningen är att eleverna ska göra en snabb övergång till nationella program. Här kan dels praktiska svårigheter belysas, men av intervjuerna har det också framkommit att det finns en osäkerhet kring när och i vilken utsträckning elever på introduktionsprogram kan få en plats på nationella program.

Osäkerheten gäller hur platser på nationella program ska fördelas till elever på introduktionsprogram som ska läsa integrerat. Detta gäller därmed främst elever på programinriktat individuellt val men kanske även elever på andra introduktionsprogram. Av skollagen (2010:800) framgår att en behörig elev ska prioriteras en plats på det nationella programmet. Samtidigt är programinriktat individuellt val sökbar för en grupp elever. Det kan vara detta som gör huvudmännen osäkra på hur de ska hantera frågan, eftersom det är först när höstterminen börjat som det går att uttala sig om det finns överblivna platser och det kan finnas en vilja att börja utforma introduktionsprogrammet innan dess.

Osäkerhet i denna fråga gör att huvudmännen hanterar fördelningen av platser olika. Detta är i så fall en brist i rättsäkerheten vid antagning. Därutöver är det en fördel om eleverna tidigt kan få besked om deras möjligheter inom introduktionsprogrammen. Avsaknaden av möjlighet till integrerad läsning och läsning av gymnasiekurser är dessutom i förlängningen något som hindrar en snabb övergång till nationella program. Elever med få grundskoleämnen kvar till behörighet kan därför

ha större risk att inte få en tillfredställande utbildning på introduktionsprogrammen.

Det har framkommit att de flesta i fallstudien tillämpar synnerliga skäl restriktivt. Men det finns flera tolkningar av när en elev får tas in på introduktionsprogrammen, vilket visar på en viss osäkerhet kring innebörden av denna förändring i och med gymnasireformen. Av intervjuerna framkommer att kommunerna upplever att det är ett problem att avhopparna inte längre har lösningen att gå till introduktionsprogrammen. Samtidigt har de sett en fördel med att begränsa och tydliggöra verksamheten på introduktionsprogrammen.

Av intervjuerna har det också framkommit att elever inte hoppar av från nationella program i lika hög grad som tidigare sedan gymnasireformen infördes. Detta är med andra ord enligt intentionerna med reformen, eftersom huvudmännens skyldighet att arbeta med stöd har skärpts i samband med att tillgängligheten till introduktionsprogrammen begränsats. Vad det konkret innebär för eleverna är för tidigt att säga. Om effekten av reformen är att gymnasieskolorna arbetar mer med stöd för de elever som har svårt att klara av sina studier på nationella program har reformen haft en positiv effekt. Om effekten av reformen är att elever som tidigare avbrutit sina studier när de upptäckt att de är på fel program är kvar på programmen utan stöd eller studievägledning finns risken att elevgruppen inte fullföljer sin utbildning eller får bristande studieresultat. Det är först några år fram i tiden som det går att utvärdera om reformen har haft den avsedda effekten, dvs. genom att studera om avhoppet från nationella program minskat och om genomströmningen ökat för elever på nationella program och för elever som börjat sina studier på introduktionsprogram.

En viktig fråga att gå vidare med är om huvudmännen arbetar enligt reformen. Detta eftersom många av de intervjuade menar att de inte har förändrat sin verksamhet särskilt mycket i och med reformen. Utifrån dessa intervjuer går det däremot inte att svara på om detta beror på att de redan arbetade på ett sätt som stämmer väl med gymnasireformen eller om de inte anpassat sin verksamhet enligt intentionerna med reformen. I samband med detta är det intressant att ta reda på om huvudmän och/eller skolor som organiserar introduktionsprogram inte alls organiserade individuella programmen tidigare. Därutöver är det fullt möjligt att enskilda huvudmän organiserar introduktionsprogrammen annorlunda än kommunala huvudmän varför detta behöver följas upp för att få en fullständig bild av introduktionsprogrammen.

En frågeställning i och med reformen som fanns med i fallstudien var hur de klarar av att erbjuda eleverna de grundskoleämnen som behövs för behörighet, i och med de nya högre behörighetskraven. Av intervjuerna framgår att skolorna de representerar erbjuder mellan åtta och fjorton grundskoleämnen. Alla grundskoleämnen finns alltså inte tillgängliga på skolan. Detta i sig behöver inte vara ett problem, så länge målen med introduktionsprogrammet nås och eleverna får sina behov tillgo-

dosedda. Enligt fallstudien lyckas skolorna erbjuda eleverna ämnen som ger dem behörighet, däremot framkom att det kan vara komplicerat att tillgodose alla elevers individuella behov och önskemål om det är ett mindre efterfrågat grundskoleämne som gymnasieskolan inte själv har resurser att erbjuda.

På introduktionsprogrammen har eleverna möjlighet att ta del av yrkeslivet via praktik, arbetsplatsförlagt lärande och annan yrkesinriktad utbildning. I intervjuerna har endast praktiken nämnts i samband med kontakter med arbetslivet. Det är av denna studie oklart om skolorna även arbetar med arbetsplatsförlagt lärande och annan yrkesinriktad utbildning, då inga konkreta frågor ställdes om dessa företeelser. Det kan även vara så att praktiken är den kontakt med arbetslivet som dominerar. Detta kan belysas utförligare i kommande studier och möjligen behöver huvudmännen mer vägledning kring de olika möjliga alternativen för arbetslivsanknytning för eleverna på introduktionsprogrammen.

Intervjuerna har visat att kommunerna söker olika vägar för att få till en fungerande verksamhet kring de olika introduktionsprogrammen. En del kommuner har kommit längre än andra. Helt klart ser det olika ut i programmen beroende på kommun.

Skolverket behöver stärka sitt stöd till huvudmännen ytterligare när det gäller introduktionsprogrammen, utifrån det som angivits ovan. Detta gäller exempelvis tillämpningen av synnerliga skäl, särskilt i relation till när elever bestämt sig för att hoppa av sitt nationella program. En annan fråga gäller vad som avses med motivationsinsatser, och hur de kan arbeta för att stödja elevens kunskapsutveckling utöver ämnes- och kursläsning. Det behöver även tydliggöras i vilken mån elever på introduktionsprogram har rätt att få sina behov tillgodoseda när det gäller läsning av gymnasiekurser och integrering på nationella program. Möjligen behövs även mer stöd angående praktik, arbetsplatsförlagt lärande och annan yrkesinriktad utbildning.

Framtida utvärderingar av introduktionsprogrammen måste även undersöka om eleverna går vidare till arbetslivet. Fallstudierna i denna undersökning har berört övergången till nationellt program, men eftersom syftet med introduktionsprogram är att eleverna går vidare till studier eller arbetsliv måste även det senare syftet utredas.

Fortsatt belysning av introduktionsprogrammen

Resultaten från fallstudierna som redovisats i föreliggande promemoria har gett en bild av de nya introduktionsprogrammen med gymnasiereformerna som utgångspunkt. Fallstudierna bestod av intervjuer i ett mindre antal kommuner för att erhålla övergripande och bred kännedom om hur programmen organiseras samt hur implementeringen av reformen fungerat. Resultaten ger därmed underlag för hur Skolverket kan fortsätta belysa introduktionsprogrammen inom regeringsuppdraget gymnasieskolans lokala förankring, dvs. fram till 1 oktober 2015.

Det är viktigt att gå vidare med de sakfrågor som lyftes i den sammanfattande diskussionen. Detta gäller frågor som väcktes av fallstudien, men även resultat som verkar vara gällande enligt fallstudierna. Resultaten av fallstudierna ger en indikation på hur kommunerna arbetar och hur reformen tagits emot, men eftersom de bara bygger på 11 kommuner behövs en nationell kartläggning.

Fördjupade statistiska analyser av elevströmmar

Ett delsyfte med föreliggande promemoria har varit att presentera tillgänglig officiell statistik samt utreda möjligheterna till fördjupade statistiska analyser på nationell nivå.

Ett syfte med introduktionsprogrammen är att eleverna ska gå över till ett nationellt program. Den statistik som finns tillgänglig hittills för eleverna på introduktionsprogrammen redovisades i ett tidigare avsnitt, *Statistikredovisning över elever på individuella programmet och introduktionsprogrammen*, och än finns endast uppgifter för läsåret 2011/12 tillgängliga.

Framöver kommer det även vara möjligt att studera elevströmmar från ett läsår till ett annat med hjälp av Skolverkets officiella statistik som redovisar vilka studievägar eleverna befinner sig på 15 oktober varje år. Denna statistik presenteras på våren nästkommande år.

Våren 2013 kan vi därmed utläsa av statistiken hur många och hur stor andel som går över till ett nationellt program sitt andra studieår av de som påbörjat sina studier på ett introduktionsprogram hösten 2011. Detta kan våren 2014 kompletteras med hur många som går på ett nationellt program sitt tredje studieår osv. När statistiken finns tillgänglig är det också möjligt att göra jämförelser med hur motsvarande övergång till gymnasieskolans program tidigare såg ut för eleverna som gick individuella programmet. Det går även att ta fram uppgifter över hur många som fortsätter vara inskrivna på introduktionsprogram och individuella program studieår två och tre, vilket är ett bra komplement till att studera byte av program eftersom denna elevgrupp i högre grad avbryter sina gymnasiestudier.

Som komplement till den officiella statistiken, som bara mäter elevernas studievägar en gång per läsår, utreds möjligheterna att använda ytterligare uppgifter från CSN:s elevregister. Uppgifterna kan användas för att göra fördjupade statistiska analyser av elevströmmar under ett pågående läsår inom ramen för regeringsuppdraget gymnasieskolareformens lokala förankring, delprojekt introduktionsprogrammen. För närvarande har en offertförfrågan ställts till Statistiska centralbyrån.

En fördel med ytterligare uppgifter från CSN är att de kan svara på frågor som inte är möjligt att besvara av Skolverkets officiella statistik. Av uppgifterna för läsåret 2011/12 går det att utläsa om byte av program sker efter en, två, tre osv. månader. Av uppgifterna för läsåret 2012/13 kan tre eller fem mätpunkter finnas tillgängliga för jämförelser. Mer konkret kan uppgifterna exempelvis ge svar på frågeställningen om eleverna som börjar sina studier på introduktionsprogram byter till andra intro-

duktionsprogram eller nationella program under pågående läsår, och mer specificerat vilka program de byter från och till. Därutöver kan vi också utläsa om elever på nationella program byter till introduktionsprogram under pågående läsår. Även här kan uppgifterna visa från vilka program de byter, och vilka program de byter till.

Delprojektet om introduktionsprogrammen kommer att gå vidare med detta och om resurser finns tillgängliga är det möjligt att göra fördjupade analyser av läsåret 2011/12 samt 2012/13 som kan presenteras i samband med kommande rapporteringar av uppdraget om gymnasieskolreformens lokala förankring, introduktionsprogrammen.

Fördjupade statistiska analyser av studieresultat

Därutöver pågår insamlingar av utfärdade gymnasieintyg samt utfärdade slutbetyg från grundskolan för eleverna som gick på introduktionsprogram läsåret 2011/12 inom ramen för Skolverks uppföljning. Dessa data bearbetas för närvarande av Statistiska centralbyrån, och kommer att publiceras av Skolverket under våren 2013. Därtill pågår en diskussion om att samla in samtliga utfärdade kursbetyg för elever i gymnasieskolan, varför det även kommer att vara möjligt att se studieresultat för elever på introduktionsprogram som ännu inte fått gymnasieintyg och slutbetyg från grundskolan utfärdat.

Eftersom nya insamlingar i högre grad är förknippade med mätosäkerhet än insamlingar som redan är välkända hos uppgiftslämnarna, kan de nya insamlingarna av utfärdade gymnasieintyg och slutbetyg från grundskolan för eleverna på introduktionsprogram ha kvalitetsbrister det första året. Eftersom ett syfte med introduktionsprogrammen är att eleverna går vidare till nationella program, kan därför sådan statistik vara en bättre indikator för att mäta hur väl introduktionsprogrammen fungerar.

På längre sikt kan andelen som får gymnasieexamen och studiebevis av de elever som gick ett introduktionsprogram sitt första studieår användas som indikatorer för att följa upp introduktionsprogrammen. Eftersom detta kräver att det gått minst fyra år sedan gymnasireformens införande, är det examensbevis och studiebevis som utfärdas våren 2015 som är aktuellt att använda. Därutöver behövs uppgifter för några elevkullar för att kunna uttala sig om mönster, varför det ligger några år framåt i tiden innan vi har möjlighet att utläsa om genomströmningen har blivit högre för eleverna som börjar sina studier på introduktionsprogram jämfört med elever som började sina studier på individuella program. Detta innebär att centrala indikatorer för fortsatt utvärdering av introduktionsprogrammen ligger senare i tid än oktober 2015 vilket är tidpunkten för slutrapportering av regeringsuppdraget om gymnasieskolreformens lokala förankring som Skolverket har i dag.

På Skolverkets vägnar

Helén Ängmo
Tf Generaldirektör

Therese Sehlstedt
Undervisningsråd

I ärendets slutliga handläggning har Ragnar Eliasson, Ann Charlotte Gunnarson samt Staffan Lundh i Skolverkets ledningsgrupp deltagit.

Bilaga 1. Intervjuguide, introduktionsprogrammen

En del av frågorna kan inte besvaras på kommunnivå utan måste ställas till den som ansvarar för eleverna i praktiken!

Utbud och ansvar för organisation av introduktionsprogram

- 1. Vem ansvarar för introduktionsprogrammen? Hur ser ansvarsfördelningen ut?
- 2. Vilka introduktionsprogram erbjuder kommunen?
- 3. Huvudmannen ansvarar för att utforma en plan för utbildningen. Hur görs planeringen i praktiken? Utformas den av huvudmannen tillsammans med skolan? Fungerar utbildningsplanen från 2011 i praktiken, eller behövede ni arbeta om den till hösten 2012?
- 4. Hur har det gått att organisera verksamheten vid införandet av reformen? Vad har gått bra/vad har varit mer problematiskt?
- 5. Har elever som gick på individuella programmet läsåret innan gjort en övergång till något av introduktionsprogrammen? I så fall, varför? Eller går de kvar på individuella program?
- 6. Har ni elever från grundsärskolan som påbörjat introduktionsprogram? Hur hanterar ni denna fråga?

Organisation av undervisning

- 7. Hur organiseras undervisningen i praktiken? Sker den gemensamt för elever på olika introduktionsprogram eller för varje introduktionsprogram för sig? Läser elever på introduktionsprogram med elever på nationella program?
- 8. Hur löser ni utbudet av ämneskurser? (Med tanke på tidigare fokus på ma/sv/eng.) Vilka ämnen har eleverna möjlighet att läsa på de olika programmen?
- 9. Hur ser lärarresurserna ut? Finns övrig personal, tex socionomer eller dyl.?

Första identifiering av elevens behov

- 10. Hur arbetar ni för att identifiera elevens behov och förutsättningar?
- 11. Hur fungerar antagningen till/erbjudandet om att gå dessa program?
- 12. Hur ser överlämningen från grundskolan till gymnasieskolan ut? /Mottagandet
- 13. Har ni tagit in någon elev utifrån synnerliga skäl? Hur görs bedömningen att eleven har synnerliga skäl?

Fråga om antagning till fristående skolor som anordnar introduktionsprogram:

- 14. Har ni haft fler sökande än vad ni har platser på preparandutbildning eller programinriktat individuellt val? Hur har ni i så fall gjort urvalet?

Utformning av introduktionsprogram till elevens behov

- 15. Har ni några andra insatser som gynnar elevernas kunskapsutveckling? Vad?
- 16. Vem/vilka samarbetar ni med kring sådana insatser?
- 17. Hur samverkar ni med det lokala arbetslivet?
- 18. Hur går ni tillväga när ni upprättar de individuella studieplanerna? Vem har ansvaret på skolan?
- 19. Följer ni upp, utvärderar och vid behov reviderar de individuella studieplanerna?

Introduktionsprogram jämfört med individuella program

- 20. På vilket sätt har ni utvecklat utbildningen för eleverna som går introduktionsprogram jämfört med individuella program?
- 21. Vilka utmaningar står ni inför?
- 22. Reflektioner kring reformen?

Frågor på programnivå

Är det något av programmen som fungerar särskilt bra respektive dåligt?

Preparandutbildning

- 23. Vilken bakgrund har eleverna på programmet? Vilka mål har eleverna med utbildningen (tex ett visst program?) (dvs skillnader i deras individuella studieplaner)
- 24. Alla går här för att skaffa sig behörighet till ett nationellt program, men är det många som går på preparandutbildningen som är behöriga till något program men vill skaffa sig behörighet till ett specifikt program som de saknar behörighet till?
- 25. Hur fungerar övergången till nationellt program för elever som blir behöriga under året?
- 26. Har ni använt er av synnerliga skäl för att förlänga elevens studietid till två år?

Programinriktat individuellt val

- 27. Har ni haft några elever som nått behörighet under läsåret? Hur fungerar deras övergång till det nationella programmet?

Yrkesintroduktion

- 28. Hur organiseras utbildningen? Hur ser yrkesintroduktionen ut? Hur stor del av utbildningen är grundskoleutbildning och hur stor del av utbildningen är moment anpassad mot yrkeslivet?

- 29. Hur dokumenteras elevernas yrkeskunskaper?

Individuellt alternativ

Språkintröduktion

- 30. Hur görs bedömningsen av elevernas språkkunskaper (i svenska) inför bedömningsen av att eleven ska gå Språkintröduktion och när genomförs den?
- 31. Läser eleven några ämnen på sitt modersmål?
- 32. Hur planerar ni elevernas fortsatta studier?
- 33. Hur gör ni bedömningsen att eleven kan gå vidare i gymnasieskolan, till exempel till ett annat intröduktionsprogram?